

IN MEMORIAM
PROF. DR. HAB. JANA LEWANDOWSKIEGO (1944-2023)

Jan Lewandowski urodził się w 1944 r. w Łanach w powiecie krasnostawskim, ale praktycznie przez całe swoje życie zawodowe był związany z Lublinem, w szczególności z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej, na którym w 1967 r. ukończył studia historyczne i był zatrudniony w latach 1968-2015. Doktorat o organizacji okupacji austriackiej w Królestwie Polskim w latach 1914- 1918 obronił w 1974 r. Habilitował się w 1984 r. na podstawie pracy o postawie społeczeństwa Królestwa Polskiego wobec monarchii habsburskiej w latach 1914-1918. W 1997 r. otrzymał tytuł profesora nauk humanistycznych. W czasie swojej niezwykle aktywnej pracy akademickiej pełnił funkcję najpierw wicedyrektora (1983-1986; 1994-1996), a następnie dyrektora (1986-1987; 2000-2003) Instytutu Historii UMCS. Dodatkowo przez wiele lat był w tymże Instytucie kierownikiem Zakładu Historii Polski XIX wieku.

Aktywność naukowa śp. Profesora Jana Lewandowskiego nie ograniczała się jednak wyłącznie do UMCS. Pracował m.in. w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie (1967-1968), w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Chełmie (2004-2014), Wyższej Szkole Gospodarki Krajowej w Kutnie (2015-2019). W swojej karierze podejmował także pracę za granicą, był m.in. wykładowcą historii i literatury polskiej na Uniwersytecie w Tartu (1996–1998) i na Uniwersytecie Pedagogicznym w Tallinie (1998).

Pełnił również szereg funkcji w pozauniwersyteckich instytucjach naukowych. W Lubelskim Towarzystwie Naukowym przewodniczył Wydziałowi Humanistycznemu (1997-2007), a wcześniej Komisji Historycznej (1992-1995). W Polskim Towarzystwie Studiów Żydowskich był jednym z członków założycieli (1995) oraz wiceprzewodniczącym Zarządu Głównego (1998-2004). Przez wiele lat angażował się w prace Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie, pełniąc funkcję członka Rady Naukowej (2003-2012). Był również współzałożycielem Komisji Historycznej przy Lubelskim Oddziale PAN (2003), przewodniczącym i redaktorem naczelnym „Teki Komisji Historycznej” (2006-2010) oraz członkiem Rady Naukowej wspomnianego czasopisma w latach 2004-2023.

Zainteresowania śp. Profesora Jana Lewandowskiego koncentrowały się na trzech kluczowych obszarach. Pierwszy łączył się z kwestią okupacji Królestwa Polskiego przez Austro-Węgry w czasie I wojny światowej. W efekcie prowadzonych przez śp. Pana Profesora badań w tym zakresie powstały monografie naukowe: *Królestwo Polskie pod okupacją austriacką 1914-1918* (1980), *Królestwo Polskie wobec monarchii austrowęgierskiej w latach 1914-1918* (1983) oraz *Królestwo Polskie wobec Austro-Węgier: 1914-1918* (1986). Drugi obszar zainteresowań Pana Profesora to historia państw bałtyckich, a w szczególności Estonii, oraz stosunki polsko-estońskie. Zaowocowały one publikacjami: *Uniwersytet w Tartu a Polacy. Rola dorpatczyków w polskiej nauce, kulturze i polityce XIX i XX w.* (współautor i współredaktor z S. G. Isakowem, 1999), *Estonia* (2001) i *Historia Estonii* (2002). Trzecim obszarem zainteresowań śp. Pana Profesora była tzw. Kwestia unicka. Był jednym z prekursorów badań poświęconych temu problemowi. Efektem prac z nią związanych była m.in. klasyczna monografia *Na pograniczu. Polityka władz państwowych wobec unitów Podlasia i Chełmszczyzny 1772-1875* (1996).

Śp. Pan Prof. Jan Lewandowski był badaczem niezwykle pracowitym. Był autorem ponad 300 artykułów naukowych oraz popularyzujących wiedzę. Publikowano je w monografiach naukowych wydawanych w Polsce, Ukrainie, Austrii, Niemczech i na Węgrzech. Za pracę naukową i dydaktyczną był wielokrotnie nagradzany. Otrzymał m.in. nagrody zespołowe i indywidualne ministrów szkolnictwa wyższego w latach 1981, 1987 i 2004, Złoty Krzyż Zasługi (1989), Order Białej Gwiazdy V kl. (Estonia, 2002), Medal Komisji Edukacji Narodowej (2002), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (2005), medal „Societas Scientiarum Lublinensis – Meritus” (2006) i medal „Mickiewicz–Puszkina” (2007).

Śp. Pan Profesor Jan Lewandowski miał ogromne zasługi w kształceniu młodej kadry naukowej. Był promotorem 19 doktoratów oraz wychował liczne grono licencjuszy i magistrów. Był osobą niezwykle pracowitą, skromną i otwartą na drugiego człowieka. Przez całe życie fascynował swoje otoczenie niegasnącą pasją badawczą oraz bezkompromisowością, jeżeli chodzi o kwestie naukowe. Zawsze stał na straży określonych standardów naukowych i bezwzględnie domagał się ich przestrzegania. Pomimo ogromu pracy znajdował czas dla swoich uczniów, z którymi kontakty daleko wykraczały poza zwykłe relacje uczeń–mistrz. Jego otwarty dom był miejscem spotkań, ciekawych rozmów oraz życzliwego wsparcia, a ciepły uśmiech niósł otuchę w najtrudniejszych momentach kariery naukowej czy życia osobistego.

Andrzej Szabaciuk
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: andrzej.szabaciuk@kul.pl
<https://orcid.org/0000-0003-3413-7454>